

**Феномен мовної особистості в сучасному освітньому просторі:
теоретичний аспект**

Губарь О.Г. Феномен мовної особистості в сучасному освітньому просторі: теоретичний аспект. Стаття присвячена теоретичному визначенню змісту поняття мовна особистість в сучасному світі. У статті здійснюється дослідження та узагальнення основних існуючих на даний момент наукових точки зору на феномен «мовної особистості» в сучасному науковому світі, з'ясовується провідний його зміст та трактування в сучасній парадигмі міждисциплінарних відносин. Автором висвітлюється низка сучасних поглядів на трактування мовної особистості та її роль в процесі розвитку та соціалізації дітей: з точки зору лінгвістичних та психологічних наук. Здійснюється аналіз поглядів на тлумачення терміну в працях вітчизняних та зарубіжних науковців: Г. Богін, О. Біляєв, А. Богуш, Й. Вейсгербер, М. Вашуленко, Т. Дрідзе, І. Зимня, Ю. Караулов, О. Леонтьев, Г. Онкович, Л. Паламар, В. Тарасун та ін. Спираючись на проведений теоретичний аналіз поглядів на трактування поняття автор здійснює узагальнене визначення поняття мовної особистості з позиції лінгводидактики.

В статті розглядаються основні моделі мовної особистості за Ю. Карауловим, В. Масловою, І. Чернухіною та ін. Автором розкриваються та уточнюється характер провідних об'єктивних та суб'єктивних чинників, що здійснюють вплив на процес формування мовної особистості, основні етапи розвитку крізь які вона проходить в процесі свого становлення, підіймаючись на вищий рівень мовної культури. Здійснюється розгляд з позиції аналізу спілкування та навчання спілкуванню розвиток теорії мовної особистості у ракурсі співвідношення до особистості «мови» й «мовлення» і, відповідно, визначення терміну

«мовленнєва особистість». Окреслено стан розробленості проблеми співвіднесеності «мови» та «мовлення», на тлі диференційних ознак (врахування рівнів мови, видів мовної діяльності, сфер та ситуацій мовного спілкування), які призвели до виокремлення поняття мовленнєвої особистості як об'єкта вивчення лінгводидактики та теорії мовленнєвої діяльності.

Виходячи з науково-теоретичного аналізу проведеного в процесі дослідження в статті окреслено сучасний стан та взаємозв'язок між існуючими поняттями мовної та мовленнєвої особистості у загальній і спеціальній психолого-педагогічній та лінгводидактичній літературі. Зокрема, з'ясовано погляди М. Вашуленко, Ю. Караулова, Ю. Прохорова, М. Черкасова на поняття мовна та мовленнєва особистість, основні розбіжності між ними.

Широко розкрито зміст поняття «мовна особистість», як інтегративного, з певними структурними елементами, які стосуються мови, мовлення та позамовних явищ. Вказується на те, що мовна особистість містить у собі комунікативну компетенцію та мовну здатність, порушення розвитку, якої в свою чергу призводить до проблем з соціалізацією та адаптацією особистості в сучасному суспільстві й потребує подальшого дослідження та розробки з урахуванням збільшення кількості мовленнєвих порушень серед дітей та дорослих.

Ключові слова: мова, мовлення, мовна діяльність, мовна особистість, мовленнєва особистість, компетентнісний підхід, соціалізація, адаптація.

Губарь О.Г. Феномен речевой личности в современном образовательном пространстве: теоретический аспект. Стаття посвящена теоретическому определению сути понятия речевая личность в современном мире. В статье проводится исследование и обобщение основных существующих в данный момент научных точек зрения на феномен «речевой личности» в современном научном мире, определяется его ведущий смысл и трактование в современной парадигме

междисциплинарных взаимосвязей. Автор освещает ряд современных взглядов на трактование речевой личности и ее роль в процессе развития и социализации детей: с точки зрения лингвистических и психологических наук. Анализируются взгляды на трактование термина в работах отечественных и зарубежных исследователей: Г. Богин, О. Биляев, А. Богуш, Й. Вейсгергер, М. Вашуленко, Т. Дридзе, И. Зимняя, Ю. Караулов, О. Леонтьев, Г. Онкович, Л. Паламар, В. Тарасун и др. Опираясь на совершенный теоретический анализ взглядов на розяснение понятия, автор осуществляет обобщенное определение понятия языковой личности с позиции лингводидактики.

В статье рассматриваются основные модели языковой личности (Ю. Караулов, В. Масловой, И. Чернухину и др). Автором раскрывается и уточняется характер ведущих объективных и субъективных факторов, оказывающих влияние на процесс формирования языковой личности, основные этапы развития через которые она проходит в процессе своего становления, поднимаясь на более высокий уровень языковой культуры.

Осуществляется рассмотрение с позиции анализа общения и обучения общению развитие теории языковой личности в ракурсе соотношения в личности «языка» и «речи» и, соответственно, определения термина «речевая личность». Определены состояние разработанности проблемы взаимосвязи «языка» и «речи», на фоне дифференциальных признаков (учет уровней языка, видов речевой деятельности, сфер и ситуаций речевого общения), которые привели к выделению понятия речевой личности в качестве объекта изучения лингводидактики и теории речевой деятельности.

Исходя из научно-теоретического анализа проведенного в процессе исследования в статье обозначены современное состояние и взаимосвязь между существующими понятиями языковой и речевой личности в общей и специальной психолого-педагогической и лингводидактической литературе. В частности, выяснено взгляды М. Вашуленко, Ю. Караулова, Ю. Прохорова, М. Черкасова на понятие языковая и речевая личность,

определены основные разногласия между ними. Раскрывается содержание понятия «языковая личность», как интегративного, с определенными структурными элементами, которые касаются языка, речи и внеязыковых явлений. Указывается на то, что языковая личность включает в себя коммуникативную компетенцию и языковую способность, нарушение развития, которой в свою очередь приводит к проблемам с социализацией и адаптацией личности в современном обществе и требует дальнейшего исследования и разработки с учетом увеличения количества речевых нарушений среди детей и взрослых.

Ключевые слова: язык, речь, речевая деятельность, языковая личность, речевая личность, компетентностный подход, социализация, адаптация.

O.G. Hubar The phenomenon of linguistic identity in the modern world: a theoretical perspective.

The article examines the theoretical definition of linguistic identity in the modern world. The author examines and summarizes the main existing scientific perspective on the phenomenon of "linguistic identity". We give content a leading concept in the modern paradigm of scientific relations. Several current views on linguistic identity and its role in the development and socialization of children, in terms of linguistic and psychological sciences are presented in the article. Author analyzes views of the interpretation of the term in the writings of G. Bohinj, A. Belyaev, A. Bogush, Y. Veysherber, M. Vashulenko, T. Dridze, J. Winter, J. Karaulov, A. Leontiev, G. Onkovych, L. Sexton V. Tarasun and others.

In this article the author provides consideration of the item analysis communication and education. The theory of linguistic identity is considered in perspective the relationship between "language" and "speech" in person. Therefore, the definition of "speech person" is defined in this way. In the article the state of the problem of correlated "language" and "speech" is outlines. This correlation occurs against differential features (taking into account levels of language, speech activity types, fields and situations of speech communication),

leading to the isolation of the concept of linguistic identity as an object of study of linguistics and theory of speech activity.

Based on scientific and theoretical analysis conducted during the study author outlines the current state and the relationship between existing concepts of speech and language identity in general and special psychological, educational and linguodidactic literature. In particular, the views of Vashulenko, Yu Karaulov, Yuri Prokhorov, N. Cherkasova on the notion of speech and language identity, the main differences between them are considered. So, "linguistic identity" is considered as an integrative phenomenon that consists of certain structural elements relating to language, speech and extralinguistic phenomena. The author notes that linguistic identity includes communicative competence and linguistic ability, developmental disorders, which in turn leads to problems with socialization and adaptation of the individual in modern society. Apparently, there is a need for further research and development of this phenomenon with the increasing number of speech disorders in children and adults.

Key words: language, speech, language activities, language identity, language identity, competence approach, socialization and adaptation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Національна доктрина розвитку освіти України (2001р.), державні програми «Освіта. Україна XXI століття» та «Вчитель» (2001р.) поставили завдання трансформації національної системи освіти як головної ланки формування громадян України, забезпечення особистісно орієнтованого навчання і формування компетентностей учнів (Н. Бібік, С. Бондар, І. Гудзик, Л. Коваль, О. Онопрієнко, О. Овчарук, О. Пометун, К. Пономарьова, О. Савченко, С. Трубочева та ін.), зокрема визначених Концепцією мовної освіти (О. Біляєв, М. Вашуленко, В. Плахотник) збагачення освітнього змісту навчання мови й мовлення, реалізації комунікативно-діяльнісного підходу до мовленнєвого розвитку, посилення практичної спрямованості й забезпечення наступності у змісті мовної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен «мовної особистості» в сучасний період активно вивчається представниками різних галузей наук (лінгвістика, психолінгвістика, психологія, соціологія, філософія, тощо), бо визнання з 90-х рр. XX ст. провідної ролі людини у процесах породження й використання мови лінгвістами зумовило висунення на перший план «мовну особистість» у новій лінгвістичній парадигмі.

Термін "мовна особистість" набув достатньо широкого розповсюдження, його тлумачення зустрічається в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців (Г. Богін, О. Біляєв, А. Богуш, Й. Вейсгербер, М. Вашуленко, Т. Дрідзе, І. Зимня, Ю. Караулов, О. Леонтьєв, Г. Онкович, Л. Паламар, В. Тарасун та ін), проте, їх погляди на даний термін відрізняються, таким чином до сьогодні не існує єдиного трактування цього поняття, яке є необхідним для нашого дослідження, оскільки визначає основні напрямки формування мовленнєвої особистості та мовленнєвої компетенції.

Вітчизняні й зарубіжні науковці (О. Біляєв, А. Богуш, Й. Вейсгербер, М. Вашуленко, Т. Дрідзе, І. Зимня, Ю. Караулов, О. Леонтьєв, Г. Онкович, Л. Паламар, В. Тарасун та ін.) трактуючи поняття мовної особистості спираються на суб'єктно-суб'єктні стосунки учасників навчального процесу, і таким чином, учень – суб'єкт процесу, який приймає активну участь в ньому, розвиває своє мислення й мовлення, засвоюючи мову, користуючись нею, опановуючи всі види мовленнєвої діяльності. Дослідники (А. Богуш, М. Вашуленко, К. Крутій та ін.) розглядають вікові етапи формування мовної особистості (дошкільний, шкільний, тощо), вивчають вплив сім'ї та соціалізації на зазначений процес, проблеми становлення мовної особистості з загальними питаннями формування духовної культури суспільства пов'язують (Г. Бичкова, Ю. Карула, М. Ляпон, Т. Кочеткова, К.Сєдов, І. Чернухіна та ін.)

Формулювання мети статті. У зв'язку зі сказаним вище, ми мали на меті здійснити дослідження та узагальнити основні існуючі точки зору на

феномен «мовної особистості» в сучасному науковому світі, з'ясувати його зміст та трактування в сучасній парадигмі міждисциплінарних відносин, визначити місце в формуванні комунікативної компетенції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки державні стандарти освіти побудовані на компетентнісному підході з використанням термінів «компетентність» і «компетенція», як результат мовної освіти, де в якості результату розглядається здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях, тобто проявляється в особистісно орієнтованій діяльності. Саме, індивідуальна своєрідність мовленнєвої діяльності проявляється в проблемних ситуаціях і їх вирішення за допомогою мовних умінь та навичок особистості, тобто за допомогою мовної та мовленнєвої компетентностей. Формування яких відбувається неперервно під впливом розвиваючого потенціалу мовного середовища, а потім і спеціально організованого виховання та навчання. Знання учнями рідної мови у процесі шкільного навчання виступить позитивним підґрунтям опанування мовної освіти й забезпечить мовну стабільність у державі, що є головним чинником формування мовленнєвої особистості.

Виховання якої не можливо без паралельно здійснюваного розвитку мовної особистості, яка є основою для успішного розвитку та формування мовленнєвої особистості та її комунікативної компетенції. Для здійснення подальшого дослідження ми повинні визначити зміст поняття «мовна особистість» його складові компоненти та структуру.

У лінгвістиці термін «мовна особистість» уперше запропоновано В. Виноградовим. В цілому дане поняття є стрижнем □ системутворюючим, філологічним поняттям, об'єктом дослідження, де стикаються інтереси лінгвістів, культурологів, соціологів, філософів. Широка вживаність терміну «мовна особистість» пов'язується вченими (Г. Богін, С. Воркачев, Ю. Караулов, В. Карасика, О. Леонтьєв, В. Маслова, Л. Мацько, К. Седов та ін.) з його синтезуючим характером, що відбиває міждисциплінарність сучасних досліджень, інтеграцію гуманітарних наук, проте однозначна, сучасна інтерпретація відсутня.

Як зазначає А. Богуш, мовна особистість формується у конкретному соціумі, існує в просторі конкретної культури, що відображується насамперед у мові, у формах суспільної національної свідомості (побутової, громадянської, наукової, правової, тощо), у предметах матеріальної національної культури, у поведінці, моральних нормах і нормах мовленнєвого етикету народу, який користується цими нормами [1, с. 29].

Розглядаючи мовну особистість М. Пентилюк, досліджує її з позиції суб'єктно-суб'єктних стосунків учасників навчального процесу: «мовна особистість – людина, що володіє багатствами мови, продукує її в різних життєвих ситуаціях і шанує, дбає про її збереження й розвиток, відтак учень упродовж навчання в школі повинен стати такою особистістю» [12, с. 59].

Дослідження мовної особистості в даний час є одним з напрямків лінгвістичних досліджень, зокрема розробляються питання становлення мовної особистості дитини та підлітка [13, с. 3], що належить до різних сфер психолінгвістичних напрямків та інших мовознавчих дисциплін. Класикою психолінгвістичних поглядів на формування мовної особистості вважаються концепції Л. Виготського, О. Гвоздєва, О. Леонтьєва, що поглиблюються та розробляються сьогодні О. Божович, І. Горєловим, О. Земською, Н. Ленською, О. Снітко, І. Сухан, В. Харченко, О. Холод, С. Цейтлін, А. Шахнарович та інш. Розробляється питання розвитку мовної особистості і в працях зарубіжних науковців Е. Сноу, Ш. Фергюсон, Е. Оче, Ф. Кордье та інш. З особливостями мови дітей взагалі та підлітків зокрема працюють й ті лінгвісти, у колі наукових інтересів яких перебуває мовна особистість [10, с.2-4].

За визначенням українських лінгвістів С. Єрмоленко та Л. Мацько, мовна особистість – це той носій мови, який не лише володіє сумою лінгвістичних знань (знає поняття й правила) чи репродукує мовну діяльність, а саме той, у кого виробилися навички активної роботи зі словом [4, с. 35].

За трактуванням О. Леонтьєва мовна особистість – це певний ідеал, досягнення якого майже не можливе у повному обсязі, оскільки неможливо досягти й «повного оволодіння» мовою, у тому числі рідною. У зв'язку з цим рівень оволодіння рідною мовою лежить поза межами наших можливостей, в галузі індивідуальної стилістики художнього або ораторського мовлення. Однак, незважаючи на це, прийняття мовної особистості як вихідного концепту і її структурна організація дають можливість порушувати питання про рівні оволодіння мовою, що досягаються людиною в тих чи інших умовах соціального контексту життєдіяльності [9, с. 35].

Таким чином, залежно від аспекту дослідження мовної особистості існує досить різнорідна типологія, що виділяється кожним дослідником й відповідно вживаються різні терміни, які конкретизують загальне поняття, зокрема: полілектна (загальнолюдська) та ідеолектна (притаманна певній спільності) особистість (В. Нерознак); російськомовна особистість (Ю. Караулов); мовна і мовленнєва особистість (Л. Клубкова, Ю. Прохоров); мовна особистість західної і східної культур (Т. Снітко); словникова мовна особистість (В. Карасик); елітарна мовна особистість (Т. Кочеткова, О. Сиротіна); національно-мовна особистість (О. Біляєв); національно свідомо україномовна особистість (Л. Мацько, С. Єрмоленко); духовна мовна особистість (Л. Скуратівський); формування мовної особистості на основі лінгвістичного аналізу художніх текстів (М. Плющ); як модель мовленнєвих вчинків (Г. Богін); формування мовної особистості учня засобами рідної мови (В. Сухомлинський); мовленнєва особистість дошкільника (А. Богуш, С. Трифонова, К. Крутій); активна мовна особистість (І. Ющук); вплив середовища на формування національно свідомої мовної особистості (І. Хом'як); вторинна мовна особистість (Н. Гальскова, І. Халєєва); роль сім'ї у вихованні мовної особистості (В. Федяєва); технології формування мовної особистості (Л. Варзацька, Н. Подранецька); культура мовної особистості педагога;

психолінгвістичний аналіз мовної особистості студентів (О. Лавриненко); мовна особистість у просторі медійного дискурсу (С. Потапенко); мовна особистість у сучасному соціальному просторі (Л. Засекіна) та ін. [2, с. 56-57].

Отже, мовна особистість з позиції лінгводидактики – це, перш за все особистість якій властива складна багаторівнева функціональна система, що включає рівні володіння мовою, способами здійснення мовленнєвої взаємодії та знання про світ й залежно від аспекту дослідження має різні визначення у термінах, які конкретизують загальне поняття мовної особистості відповідно культурно-мовних та комунікативно-діяльнісних цінностей та соціальних умов.

Окрім єдиного визначення, подальшого пошуку та розв'язання потребує і структура мовленнєвої особистості, яка розглядається рядом науковців та досі не має єдиного загальноприйнятого трактування.

У лінгводидактичному і теоретико-лінгвістичному аспектах рівневу модель мовної особистості розробив Ю. Караулов. Вона складається з трьох структурних рівнів: вербально-семантичний, когнітивний і прагматичний, що співвідносяться з трьома аспектами процесу спілкування: комунікативним, інтерактивним і перцептивним [6, с. 99]. Перший – допускаючий для носія мови нормальне володіння природною мовою..., другий – одиницями якого є поняття, ідеї, концепти, що складаються у кожній мовній індивідуальності в «картину світу», третій – виявлення і характеристика мотивів і цілей, рушійних у розвитку мовної особистості. Взаємодія даних рівнів, на його думку, утворює «комунікативний простір особистості».

Структурні компоненти мовної особистості описала В. Маслова, а саме: ціннісний, світоглядний, компонент змісту виховання, що є основою формування національного характеру та реалізується у процесі мовного діалогічного спілкування; культурологічний компонент, пов'язаний із засвоєнням культури як загальнолюдської, так і національної, це правила мовленнєвої і немовленнєвої поведінки особистості в полікультурному

просторі; особистісний компонент, це те індивідуальне і глибинне, що притаманне кожній людині як мовленнєвій особистості [11, с.119].

І. Чернухіна, мовну особистість розглядає у вигляді піраміди, основа якої формується в дошкільному дитинстві (засвоєння основного словникового запасу, граматичні норми мови), другим сегментом піраміди визначає формування мовної особистості в умовах сім'ї, школі, спілкуванні з однолітками і старшими, під впливом різноманітних джерел інформації.

Стосовно нашого дослідження видається необхідним розглянути з позиції аналізу спілкування і навчання спілкуванню розвиток теорії мовної особистості у ракурсі співвідношення до особистості «мови» і «мовлення» і, відповідно, визначення терміну «мовленнєва особистість», бо різні мовні особистості диференціюються, за рівнем мовних знань, за ступенем володіння видами мовленнєвої діяльності, тощо. Проблема співвіднесеності «мови» і «мовлення», спонукала дослідників (Л. Клобукова, В. Красних) до осмислення феномену мовної особистості, як багатокомпонентної й різнорівневої, на тлі диференційних ознак: урахування різних рівнів мови, видів мовної діяльності, сфер і ситуацій у рамках яких відбувається мовне спілкування, що призвело до вирізнення поняття мовленнєвої особистості як об'єкта вивчення лінгводидактики та теорії мовленнєвої діяльності [7, с. 70].

Мовленнєва особистість, на думку Ю. Караулова, є узагальненим типом мовної особистості, що передбачає розмаїття варіантів мовленнєвих особистостей, у парадигмі реального спілкування, в діяльності; мовна особистість – це багатшарова і полікомпонентна парадигма мовленнєвих особистостей.

М. Вашуленко подає таке визначення: «Мовленнєва особистість – це людина, яку розглядаємо з точки зору її готовності виконувати мовленнєві дії; це той, хто привласнює мову, для кого мова є мовленням. Мовленнєва особистість характеризується не лише тим, що вона знає про мову, а й тим, як вона може її використовувати » [3, с. 12].

Мовознавець Ю. Прохоров стверджує, що мовна особистість – це парадигма мовленнєвих особистостей, а мовленнєва особистість – це мовна особистість у парадигмі реального спілкування, у діяльності.

На думку М. Черкасова, мовленнєва особистість – це особистість, яка здатна усвідомлено вести розмову з іншим, користуючись мовними засобами з метою передачі інформації й словесне оформлення інформації у повідомленні може бути як унормованим, так і неунормованим. Мовленнєва особистість, може виявляти своєрідні власні мовленнєві вислови, вирізняється своєрідністю художньо-образного мислення і мовлення [8, с. 261].

Таким чином, під мовною особистістю розуміється складна багаторівнева функціональна система, яка включає рівні володіння мовою, способами здійснення мовленнєвої взаємодії та знання про світ. Під мовною особистістю мається на увазі носій мови, що здатен реалізувати в мовленнєвій діяльності певну частину колективу в певний проміжок часу. Мовна особистість може виступати у різних іпостасях, а саме: мовець, мовна особистість, мовленнєва особистість та комунікативна особистість. Мовна особистість – це узагальнений образ носія культурно-мовних та комунікативно-діяльнісних цінностей, знань, настанов та поведінкових реакцій на кожному із рівнів мовної особистості.

Отже ми визначаємо мовну особистість – як особистість, яка проявляє себе в мовленнєвій діяльності та володіє певною сукупністю знань та уявлень. На формування мовної особистості впливають чинники як об'єктивні, незалежні від особи мовця, так і суб'єктивні [5, с. 69].

До об'єктивних чинників належать: – стан самої мови, її унормованість і наступна кодифікація, рівень розвитку і досконалість її підсистем, стилістична диференціація, отже, придатність мови для забезпечення всіх мовних потреб громадянина; – сприятлива для життя й розвитку певної мови суспільно-політична ситуація; – традиція суспільного використання мови; – повноцінне функціонування мови в усіх сферах життя.

До суб'єктивних чинників, що впливають на формування мовної особистості, відносимо: – здатність мовця здобувати мовну освіту й володіти мовою; – внутрішню готовність мовця здобувати мовну освіту й мовне виховання та досконало оволодівати мовою; – моральну потребу мовотворчо вдосконалювати і виражати свою особистість; – розуміння мовних обов'язків громадянина і виконання їх; – активне ставлення до мови, належний рівень мовної культури.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок із цього напрямку. Отже, зважаючи на розмаїття термінів на позначення людини в мовному та мовленнєвому просторах, проведене дослідження дає змогу зробити наступні висновки. Термін «мовна особистість» є інтегративним поняттям, яке має певні структурні елементи, що стосуються мови, мовлення та позамовних явищ. Мовна особистість містить у собі комунікативну компетенцію та мовну здатність. Новітні дослідження з проблеми формування мовної особистості засвідчують її комплексний характер. Мовну особистість слід розглядати не лише в системі мови, а й історії, культури та усіх сферах життя.

З іншого боку, у сучасному суспільному житті спостерігається проблема недостатнього мовленнєвого розвитку молоді, котра, з-поміж інших суспільних чинників, зумовлює недостатнім рівнем мовленнєвої компетентності, як складової мовної особистості, а відтак - низькою мовленнєвою культурою (Е. Белова, О. Казарцева, О. Корніяка, Л. Крисін). Зазначені чинники зумовлюють необхідність докладного дослідження особливостей будови та функціонування мовленнєвої організації сучасної молоді.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови : Підручник / За ред. А.М. Богуш., Н.В. Гавриш. — К. : Видавничий дім «Слово», 2007. – 542 с.

2. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика : хрестоматія. навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів : в 2 т. /

А.М. Богуш. – К. : Видавничий Дім "Слово", 2005. – 720 с. – Т. 1. – 720 с.

3. Вашуленко М.С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання / М.С. Вашуленко // Початкова школа. – 2001. – № 1. – С. 11–14.

4. Єрмоленко С.Я. Навчально-виховна концепція вивчення української (державної) мови / С.Я. Єрмоленко, Л.І. Мацько // Початкова школа. . – 1995. . – № 1. – С. 35-37

5. Кабардов М.К. Типы языковых и коммуникативных способностей и компетенции / М.К. Кабардов, Е.В. Арцишевская // Вопросы психологии. – 1996. – №1. – С. 34–49.

6. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. — М. : Наука, 1987. — 264 с.

7. Клобукова Л.П. Структура языковой личности на разных этапах её формирования / Л.П. Клобукова // Язык, сознание, коммуникация : сб. статей. – М. : МГУ, 1997. – С.70–77.

8. Красных В.В. Основы психолінгвістики и теории коммуникации / В.В. Красных. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2001. – 270 с.

9. Леонтьев А.А. Основы психолінгвістики : учебник / Алексей Алексеевич Леонтьев. — М. : Лань, 2003. — 287 с.

10. Мамаєва С.В. Своеобразие речевой субкультуры школьника-подростка [Электронный ресурс] : / С.В. Мамаєва // Электронный научно-педагогический журнал. — 2007. — № 1. — Режим доступа до журн. : <http://www.emissia.org/offline/2007/1123.htm>.

11. Маслова В.А. Лингвокультурология: учеб. пособие для студ. высш. учеб, заведений / В.А. Маслова. — М. : Академия, 2001. — 208с.

12. Пентилюк М.І. Формування мовної особистості учня – важлива проблема сучасної лінгводидактики / М.І. Пентилюк // Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : зб. статей. – К. : Ленвіт., 2011. – С. 57–63.

13. Седов К.Ф. Дискурс и личность: эволюция коммуникативной компетенции / К.Ф. Седов. — М. : Лабиринт, 2004. — 320 с.

References (translated and transliterated)

1. Bogush, A.M. (2007). Doshkil'na lingvodydaktyka : teorija i metodyka navchannja ditej ridnoi' movy / Kyjiv : Vydavnychyj dim «Slovo». (In Ukrainian).

2. Bogush, A.M. (2005). Doshkil'na lingvodydaktyka : hrestomatija. navchal'nyj posibnyk dlja studentiv vyshhyh pedagogichnyh navchal'nyh zakladiv. / Kyjiv : Vydavnychyj Dim «Slovo». (In Ukrainian).

3. Vashulenko, M.S. Formuvannja movnoi' osobystosti molodshogo shkoljara v umovah perehodu do 4-richnogo pochatkovogo navchannja. / Pochatkova shkola. — 2001. — № 1. — S. 11–14. (In Ukrainian).

4. Jermolenko, S.Ja. (1995). Navchal'no-vyhovna koncepcija vyvchennja ukrai'ns'koi' (derzhavnoi') movy. *Pochatkova shkola*, 1, pp. 35–37. (In Ukrainian).

5. Kabardov, M.K. (1996). Туры языковых у коммуникативных способностей у компетенции. *Voprosy psichologii*, 1, pp. 34–49. (In Russian).

6. Karaulov, Ju.N. (1987). Russkij jazyk y jazykovaja lychnost'. Moskva : Nauka. (In Russian).

7. Klobukova, L.P. (1997). Struktura jazykovoj lychnosti na raznyh etapah ee formirovaniya. Moskva : MGU. (In Russian).

8. Krasnyh, V.V. (2001). Osnovy psicholingvistyky y teoryi kommunikacyi. Moskva : YTDGK «Gnozys». (In Russian).

9. Leont'ev, A.A. (2003). Osnovy psicholingvistyky : uchebnyk. Moskva : Lan'. (In Russian).

10. Mamajeva, S.V. (2007). Svoeobrazje rechevoj subkul'tury shkol'nyka-podrostka. *Elektronnyj nauchno-pedagogicheskij zhurnal*, 1, pp. 47–54. (In Russian).

11. Maslova, V.A. (2001). Lingvokul'turologija: ucheb. posobie dlja stud. vyssh. ucheb. zavedenij. Moskva : Akademyja. (In Russian).

12. Pentyljuk, M.I. (2011). Formuvannja movnoi' osobystosti uchnja – vazhlyva problema suchasnoi' lingvodydaktyky. *Aktual'ni problemy suchasnoi' lingvodydaktyky* : zb. statej. / Kyyiv : Lenvit, pp. 57–63. (In Ukrainian).

13. Sedov, K.F. (2004). Dyskurs y lychnost': evoljucija kommunykatyvnoj kompetencyy. Moskva : Labyrynt. (In Russian).

Тези на статтю

«Мовна особистість у сучасному освітньому просторі: теоретичний аспект»

Губарь Ольги Григорівни, старшого викладач кафедри соціальної і корекційної педагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, аспірантка Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М.П. Драгоманова.

Кількість джерел: 13

Стаття присвячена теоретичному дослідженню основних наукових поглядів на мовну особистість в умовах сучасного світу. Здійснено дослідження та узагальнення основних існуючих на даний момент наукових точок зору на феномен «мовної особистості» в сучасному науковому світі, визначається провідний зміст та трактування в сучасній парадигмі міждисциплінарних відносин. Висвітлено низку поглядів на тлумачення терміну в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Автором здійснено трактування мовної особистості, її роль в процесі розвитку та соціалізації дітей: з точки зору лінгвістичних та психологічних наук. Здійснено узагальнене визначення поняття мовної особистості з позиції лінгводидактики.

Досліджено та проаналізовано основні моделі мовної особистості за Ю. Карауловим, В. Масловою, І. Чернухіною, розкривається та уточнюється характер провідних об'єктивних та суб'єктивних чинників, що здійснюють вплив на процес формування мовної особистості, основні етапи її розвитку на шляху досягнення вищого рівня мовленнєвої культури.

Окреслено стан розробленості проблеми співвіднесеності «мови» та «мовлення», на тлі диференційних ознак (врахування рівнів мови, видів мовної діяльності, сфер та ситуацій мовного спілкування), які призвели до виокремлення поняття мовленнєвої особистості як об'єкта вивчення лінгводидактики та теорії мовленнєвої діяльності.

Окреслено сучасний стан та взаємозв'язок між існуючими поняттями мовної та мовленнєвої особистості у загальній та спеціальній психолого-педагогічній та лінгводидактичній літературі. Розкритоє зміст поняття «мовна особистість», як інтегративного, з певними структурними елементами, що стосуються мови, мовлення та позамовних явищ. Наголошується на тому, що мовна особистість містить у собі комунікативну компетенцію та мовну здатність, порушення розвитку, яких призводить до проблем з соціалізацією та адаптацією особистості в суспільстві й потребує подальшого дослідження та розробки з урахуванням збільшення кількості мовленнєвих порушень серед населення.